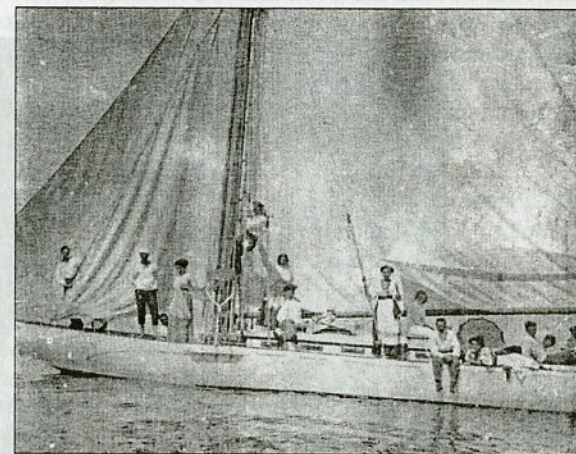

O tragedie de familie. Skadowsky - Falz Fein (1920)

Florin CHIRIAC*

În februarie 1920, yachtul „Ostara”¹ cu velele complet înghețate și în imposibilitate de a governa, eșuează la o milă marină spre nord (spre Sulina) de la gura de vărsare a brațului Sfântu Gheorghe, la bord se află câțiva membri ai puternicei familii Skadowsky- Falz Fein, printre ultimii nobili care reușesc să părăsească Ucraina. Velierul părăsise probabil Odessa sau portul orașului Skadovsk², oraș construit în anul 1894 de latifundiarul și exportatorul de grâne, contele Serghei B. Skadowsky³.

Vasul s-a întepenit complet în pragurile de nisip, care formează lungi dune submerse în zona de vărsare, la un moment dat, în timpul nopții sau dimineața devreme. După câteva ore de acalmie, brusc spre orele amiezii, lucrurile au luat o întorsătură tragică. Variantele care circulă printre localnici, chiar și după 88 de ani, susțin

Cuterul „Ostara”
(arhiva personală Sergiu Scadovschi)

* Realizator TV.

1. Cuterul „Ostara”, velier de 12-15 metri cu bompres și un singur catarg, era construit după modelul yachturilor de competiție englezești.

Ostara- zeita germanică neopăgână numită astfel de Jacob Grimm în lucrarea *Deutsche Mythologie*, din 1835. Festivalul de primăvară dedicat zeiței marchează începutul astronomic al primăverii, și dă, în concepția lui Grimm, numele de Ostern (în engleză: „Eastern” = Paște).

Nu este confirmată istoric existența cultului acestei zeițe înainte de Grimm. Teoriile acestuia au fost preluate mai târziu de ideologii naziști pentru înlocuirea tradițiilor creștine cu cele de sorginte germanică, păgână. În faza incipientă a cercetărilor noastre a fost extrem de utilă menționarea numelui yachtului pe placa comemorativă în vederea confirmării legăturilor de rudenie dintre familiile nobile de origine poloneză Skadowsky și cea germană Falz-Fein. Până la reconstituirea inscripției de pe placă (erodată și cu inscripția aproape ștersă), singurele informații - eronate de altfel - erau despre un anumit Scadoschi și Falu Feni. După reconstituirea corectă a numelor victimelor, a devenit posibilă identificarea familiilor din care făceau parte.

2. Orașul-port Skadovsk a fost înființat în 1894 pe locul unei vechi așezări de pescari tătari din golful Djarylgachsky numită Ali-Agok, în traducere „debarcaderul liniștit”.

3. S. B. Skadowsky căsătorit cu Maria Schlippe a avut cu aceasta 8 copii. Soarta majorității acestora s-a încheiat în mod tragic, după războiul civil rămânând în viață numai doi fii Alexandru (care a scăpat mutându-se la București) și Serghei (plecat la Berlin). Lurii (Georg), Olga, Elisabeta și Maria au decedat la Sfântu Gheorghe.

că armata română, probabil grănicerii, au deschis focul spre nava naufragiată. Se pare că ar fi avut loc un dialog în limba rusă între cei de pe yacht și soldați. Și aici apar mai multe explicații ale nenorocirii care s-a întâmplat: o versiune descrie nava ca o adevărată comoară, ea era încărcată cu bijuterii, aur și multe lucruri de valoare. Skadovsky (Iura Scadovsky probabil) a strigat soldaților că îi îmbogățește și pe ei și pe locuitorii satului, că numai să vină să îi fie salvată familia. Mult mai interesați, în mod evident de comoară, soldații au împușcat toți membrii familiei aflați pe yacht.

Familia Skadovsky
(arhiva personală Sergiu Scadovschi)

O altă variantă spune că imediat după dialogul avut cu cei de pe mal, Skadovsky a intrat în panică fiind convins că au eșuat într-o zonă controlată de Armata Roșie. La bordul „Ostare” se aflau 5 femei și pentru a evita siluirea acestora, nobilul și-a ucis întreaga familie și apoi s-a sinucis. A treia explicație spune că frigul și teama de o moarte atroce în apele înghețate ar fi dus la sinuciderea colectivă a membrilor familiei Skadovsky- Falz Fein. Din păcate numărul victimelor nu se cunoaște cu certitudine. Se menționează în unele surse 7, 11 sau chiar 12 victime.

Un lucru este cert, cazul a făcut vâlvă, presa prezentându-l în mai multe ediții. Iată cum se reflecta în presa americană (preluat după ziarele europene) cazul familiei Skadovsky- Falz Fein:

**Nobili găsiți morți pe un yacht rusesc.
Crima misterioasă a membrilor unor renumite familii basarabene
Au încercat să intre în România
dar au fost opriți de către soldați
- averea de 14.000.000 de ruble rămasă neatinsă -**

„București, 9 aprilie - descoperirea pe yachtul „Ostara”, eșuat la Sulina, la una din gurile de vărsare ale Dunării, a corpurilor a unsprezece nobili ruși, bărbați și femei, fiecare împușcat în cap, și niciun suflet viu la bord, a însemnat pentru autoritățile române una dintre cele mai misterioase tragedii ale bolșevismului în Marea Neagră. Cadavrele au fost identificate ca fiind membri ai importanteii familii ruse Falz Fein și Skadowski. Descoperirea a fost făcută de către soldați care, atunci când au urcat la bordul yachtului, au găsit cabina pe jumătate inundată și unsprezece cadavre plutind. La bordul yachtului erau 14 milioane de ruble în aur și bancnote și bijuterii. Cel mai în vârstă dintre Falz Fein încă avea pistolul în mână când corpul său a fost descoperit iar dacă cei din grup s-au sinucis sau au fost uciși este o întrebare care rămâne fără răspuns. Autoritățile române ajutate de prieteni ruși ai celor două familii investighează cazul.

Cum și-au găsit familiile moartea probabil că nu se va ști niciodată. Totuși, bani și lucruri de valoare lipseau atunci când averea pe care refugiații o încărcaseră la bord a fost verificată, iar României i s-a cerut să încerce să o recupereze.

Se relatează că cele două familii au fugit de pe moșiile lor la Odessa și atunci când bolșevicii au ajuns acolo, în februarie, familiile și-au luat toată averea la bordul yachtului care a fost apoi remorcat de un vas cu aburi rusesc spre Constanța. Parâma de remorcare s-a rupt de câteva ori din pricina furtunilor severe iar, într-un final, yachtul s-a pierdut de vasul cu aburi și și-a continuat drumul spre Constanța. Refugiaților le-a fost interzis să acosteze. În urma investigațiilor efectuate până acum, se poate presupune că după ce yachtul s-a pierdut de remorcher, acesta a plutit în derivă, iar refugiații, șase bărbați și cinci femei, au ajuns la capătul puterilor din cauza frigului și a lipsei de hrană. Incapabil să guverneze yachtul, grupul a făcut un efort disperat să acosteze pe plaja de lângă Sulina. Acolo au reușit să-și lanseze bărcile de salvare, dar grănicerii români, având ordine stricte să nu permită niciun fel de acostare de frica bolșevicilor, le-a ordonat să se întoarcă pe yacht. Pescarii de pe coastă și-au oferit ajutorul atunci când yachtul a început să se scufunde din pricina greutății, dar soldații i-au oprit.

Regele Ferdinand și Regina Maria au prezentat un mare interes în investigarea acestui caz deoarece atunci când Familia Regală a fost exilată și capitala mutată la Iași, Regelui și Reginei le-a fost oferită ospitalitatea minunatei case a familiei Falz Fein, dincolo de granița cu Basarabia. Familia Falz Fein aparținea unei vechi familii de coloniști germani menoniți care s-au stabilit în provincia Kherson la invitația Guvernului Rus.“

The New York Times
17 aprilie 1920

O alta variantă, nu cu mult diferită, apare în memoriile (redactate în limba rusă) ale lui Alexandru Skadovsky, scrise în anii 1970, dar care nu este foarte detaliată de teama represiunii comuniste:

„La începutul lui ianuarie 1920, am hotărât ca împreună cu fiicele noastre, cu Boris, cu soția, Iura cu soția, să fugim din Odessa și de acolo să mergem peste graniță. Vremea era bună la începutul lui ianuarie. Ne-am imbarcat pe yachtul Ostara, luând cu noi, în măsura posibilității tot ce aveam mai de preț, haine, bijuterii, bani. După două zile am ajuns cu brio la Odessa. De la Odessa pleacă spre Sulina. Vremea se strică: furtună, ger mare, ninsoare. Trimit SOS dar nu primesc ajutor. Yachtul eșuează aproape de Delta Dunării. Este găsit de grăniceri și jandarmi acoperit cu un strat de gheață care este spart

cu topoarele. În cabină sunt găsiți morți cu urme de arme de foc pe corpuri. În mâinile lui Iura (George Skadowsky n.a.) s-a găsit un pistol, ceea ce ar putea duce la concluzia că au fost împușcați de acesta pentru a fi salvați de chinuri. Nu se știe dacă surorile Lila (Elisabeta n.a.) și Olga, împreună cu guvernanta, care știau bine să înoate, îmbrăcând centuri de siguranță, au încercat să ajungă până la malul aflat la circa 100 de metri.

Desigur, asemenea încercare nu-și afla rostul întrucât, într-o apă înghețată cu valuri mari, chiar și cei mai experimentați și puternici înotători nu puteau să se salveze. Cele trei trupuri au fost aruncate pe mal și au fost găsite după câteva zile. Cu toate că puterea locală a fost înștiințată și s-a dispus să păzească yachtul și bogățiile care se găseau pe el și care aparțineau mamei și familiei Falz-Fein, (acestea n.a.) au fost prădate. Ce s-a mai găsit: îmbrăcăminte, blănuri, cristaluri ce le-am primit și le-am trimis lui Tolea în Elveția. În urma jalbelor pe care le-am trimis în legătură cu jaful de pe yacht și la intervenția Reginei Maria s-au mai găsit unele lucruri.⁴

Varianta oficială pe care o regăsim în arhiva Consiliului Local Sfântu Gheorghe, în actele de stare civilă, este că cei 8 pasageri ai navei s-au sinucis, dar nu există detalii clare ale unui asemenea act. De asemenea, nu corespund în totalitate numele de pe placa ridicată în cimitirul din localitate în memoria victimelor înmormântate aici, cu cele care sunt menționate în documentele („acte de moarte“) din arhiva Primăriei, sau cu cele din arborele genealogic al familiei Skadowsky. În plus, mai apare și numele unui ofițer de artilerie (Iosef Ivanov Coen), probabil membru al echipajului sau prieten de familie, decedat în aceleași împrejurări, dar care nu a fost înhumat în mormântul comun de la Sfântu Gheorghe. Din mărturiile localnicilor reiese că toate cadavrele au fost recuperate de la bordul vasului și că s-au efectuat și autopsii care au confirmat teza sinuciderii. Însă, tocmai în luna aprilie a aceluiași an, în zilele de 5 și 29, au mai fost recuperate două cadavre de sex femeiesc în vârstă de circa 28 și 14 ani de pe insula Sacalin (aflata la Sud de gura de vărsare a brațului Sfântu Gheorghe). Cadavrele au fost identificate ca făcând parte din familia Skadowsky după „indiciile de sinucidere“, conform actului de deces. Ridicarea acestora s-a făcut de șeful de post din localitate și de sanitarul venit de la Murighiol (Popescu Ion și respectiv Băloi Petre) oficiali care au semnat în calitate de martori „actul de moarte“ emis de Primăria din Sfântu Gheorghe, în cazul unei victime, iar în cealaltă de către doi pescari, locuitori ai comunei.

Iată, spre exemplu, transcrierea din Registrul Stării Civile pentru morți, actul de deces eliberat pentru Boris Falz Fein⁴:

„Boris Flanz Fain (sic)

Act de Moarte

16

Din anul una mie nouă sute douăzeci luna februarie ziua zece ora opt dimineata. În ziua de nouă ale prezentei luni la ora douăsprezece amiaza a încetat din viață refugiatul Boris Flanz Fain din orașul Odesa sau Scadoschi Rusia în etate de ani treizeci de profesie propetar. Moartea prin sinucidere în următoarele împrejurări. Venind din largul Marii Negre cu iactu Ostara au fost naufragiat la Mila una de la comuna Sfântu Gheorghe

Judetul Tulcia și care mormantaria sa facut în cimitiru comunei Sfântu Gheorghe. Aceasta declarație ne a fost făcuta de locuitori Jacob Sidorencu de ani treizeci și cinci de profesie pescar domiciliat în comuna Sfântu Gheorghe Judetul Tulcia și de martoru Gheorghe Balac de ani patru zeci și cinci de profesie pescar domiciliat în comuna Sfântu Gheorghe Judetul Tulcia ear după ce li sa citit acest act l au semnat cel dintâi martor propiu ear cel de al doilea prin punere de deget declarând că nu știe carte în preună cu noi Costea T. Ignat Primar și ofițer al stări civile al comunei Sfântu Gheorghe Judetul Tulcia.

Ofițer al stări civile CT Ignat martor semnăturile
Notar Girant-indescifrabil“

Din păcate, în arhiva Consiliului local Sfântu Gheorghe nu mai există alte documente despre acest caz. Dar în lucrearea „Istoria Familiei Skadowsky în Rusia“ se menționează următoarele: „Pe yachtul Sofia II (Ostara ? n.a.) au murit toate cele trei fiice ale lui Boris Baltazarovici (Skadowsky n.a.): Maria, Olga și Elisabeta, fiul său mai mic Iurii cu soția (Alice? n.a.) și fiica, Boris Alexandrovici Falz Fein și membrii echipajului. În total 12 oameni.“ Un alt amănunt interesant este descris tot în această carte: „Pe yachtul aproape scufundat a fost găsit jurnalul zilnic al Mariei Sergheevna, în care cu greu s-a putut descifra: <<Am hotărât împreună cu Sonia să fugim. Iertați-ne nu spuneți nimănui>>.“ Și continuă: „Yachtul aparținea soților Mariei Sergheevna Skadowsky, Boris Falz Fein și fratelui său Anatoli, care trăia în Elveția.“

În urma discuțiilor despre caz purtate cu antropologul german Wulf Schiefenhövel, ideea sinuciderii devine destul de puțin probabilă. Argumentele sale sunt că un personaj puternic, lider de grup, care-și asumă fuga pe mare și salvarea întregii sale familii în condiții de pericol extrem (iarnă, furtună, navă de mici dimensiuni, probabil fără încălzire și resurse de supraviețuire pe termen lung) ar face tot ce-i stă în putință pentru a salva familia, nu pentru a o ucide în condițiile în care au ajuns totuși pe un țarm. Era mai simplu să mituiască grănicerii, chiar cu prețul pierderii întregii averi. Ce s-a întâmplat între grănicerii români și pasagerii cuterului „Ostara“? Ce eveniment nefericit ar fi putut declanșa un asasinat în grup? Nebunia de moment, panica, depresia ar putea deveni explicații plauzibile mai ales în situația unui atac violent asupra familiei deznădăjduite. Poate că planul sinuciderii într-o potențială situație limită exista dinaintea plecării din Odesa sau Skadowsk și este posibil ca acesta să nu fi fost împărțit familiei de către Boris Falz-Fein, ci doar căpitanului de artilerie I. I. Coen. Dar și aceasta este doar o speculație.

În mărturiile localnicilor în vârstă, care știu povestea de la părinții lor, se spune că yachtul „Ostara“ a fost golit complet de toate obiectele care erau la bord de „armata care le-a cărat noaptea cu căruța“ dar, pentru că la transport au ajutat și câțiva pescari din zonă, aceștia „au ascuns o parte din cele găsite prin căpițele de stof puse la uscat pe marginea drumului sau prin curțile caselor mai doznice“. În mod straniu, la scurt timp după producerea dramei, două familii din sat al căror nume se vehiculează încă, dar în șoaptă, s-au îmbogățit vizibil, cel puțin după afirmațiile acelorași bătrâni ai localității. Până și mărturiile respective sunt greu de obținut, existând dacă nu o adevărată conspirație a tăcerii, cel puțin multă reticență. Chiar și după 88 de ani.

Interesant de cunoscut sunt însă două fapte care sugerează din nou ipoteza asasinatului: nu există la Primăria din Sfântu Gheorghe niciun document referitor la soarta echipajului și,

4. Există 8 astfel de acte în registrul respectiv. Pe unele pagini sunt făcute adnotări cu creionul în partea superioară. Se constată că unele cadavre au fost identificate inițial greșit sau că au fost identificate corect mai târziu.

foarte important, cum au ajuns în apa înghețată cele două cadavre de femei care au fost recuperate după aproape doua luni de pe plajele insulei Sacalin? Familia menționează, din puținele informații obținute, că Maria Falz-Fein a fost violată și că în mâna acesteia s-a găsit un revolver, iar două din tinerele de la bord încercând să scape s-au aruncat în mare.

Înmormântarea victimelor
(arhiva personală Sergiu Scadovschi)

suprafață, în mod natural, pe țărmurile insulei Sacalin. Astfel, aici au fost descoperite frecvent coaste și elemente de bordaj - chiar de mari dimensiuni, amfore, pipe și scripeți.

Mai trebuie făcută o observație despre localizarea resturilor yachtului. Depunerile aluvionare au continuat în cei 88 de ani scurși de la petrecerea evenimentului. Conform studiilor efectuate de Stațiunea de Cercetări Marine și Fluviale Sfântu Gheorghe, zona în care a eșuat nava este supusă unor puternice fenomene de eroziune și colmatare, astfel încât epava poate fi oriunde între batimetria de 3 metri și țărm.

Placa memorială din marmură a fost așezată în cimitirul din Sfântu Gheorghe de către Sergiu Scadovschi - fiul Contelui Alexander Skadowsky - fratele Mariei Falz-Fein - pe locul menționat de localnici, după distrugerea completă a mormântului familiei Skadowsky. Pe ea stă scris:

„Aici sunt înmormântate jertfele eșuării yachtului „Ostara“
24-1-1920

Boris Falz Fein - 1887

Maria Falz Fein - 1898

Iurii Skadowskii - 1896

Galina Skadowskaia - 1891

Fiiță - 1908

Olga Skadowskaia - 1902

Elisabeta Skadowskaia - 1904

Placa a fost depusă de Eduard Alexandrovici Falz Fein“

Nu se menționează anul realizării plăcii, dar cu siguranță nu se mai știa luna exactă a tragicului eveniment. Din documentele aflate la arhiva Consiliului Local Sfântu Gheorghe - Registrul Stării Civile pentru morți- reiese că tragedia a avut loc în 9 februarie 1920, iar actul de moarte a fost eliberat pe data de 10 ale lunii februarie, cu excepția a două persoane ale căror cadavre au fost recuperate de pe insula Sacalin în 5 și respectiv în 29 aprilie 1920. „Actele de moarte“, cu mențiunea: „Necunoscuta“ au fost eliberate în data de 6 și respectiv, 30 aprilie 1920 (n.a.)

Este imposibil în faza actuală a cercetărilor să fie trase concluzii ferme despre desfășurarea dramaticelor evenimente de acum 88 de ani. De fapt, apar mai multe întrebări decât răspunsuri: Câte persoane au fost la bord? Unde au ajuns actele personale ale victimelor după care s-a făcut identificarea acestora și unde este jurnalul Mariei Falz Fein? S-a făcut o autopsie sau doar o examinare superficială a cadavrelor? A existat un certificat medico-legal? ș.a.m.d.

Nu se va ști niciodată probabil ce s-a întâmplat în acea zi cumplită de februarie. Poate doar exhumarea rămășițelor să aducă puțină lumină (prin identificare ADN, prin refacerea constatărilor medico-legale în funcție de urmele de glonț, etc) în cazul în care s-ar descoperi locul exact al fostului mormânt. Probabil că osemintele au fost reînhumate după mulți ani, dar nici acest fapt nu poate fi confirmat pentru că arhiva bisericii din localitate datează doar din anii 1980.

Mulțumiri pentru sprijinul acordat:

- Prof. dr. ing. Sergiu Scadovschi
- Boris Skadowsky
- Baronului Eduard Alexandrovici Falz Fein
- Consiliului Local al comunei Sfântu Gheorghe (jud. Tulcea), d-lui primar D. Dimache
- Prof. dr. Carmen Strungaru, biolog, precum și familiei acesteia
- Prof. dr. Wulf Schiefenhövel- antropolog
- Prof. dr. Ion Pacurar (traduceri din limba rusă)
- Prof. Pătrășcoiu Adnana - director Școala Sfântu Gheorghe (legende culese de la copii)
- Dr. Mircea Gogu - ornitolog (prima menționare către autor a legendei yachtului scufundat - 2005)
- Prof. Ștefan Constantinescu - geograf (hărți)
- Dr. Andreea Atanasiu, muzeograf, Muzeul Marinei Române, Constanța
- Locuitorilor Comunei Sfântu Gheorghe

Bibliografie:

- Autobiografia în limba rusă a contelui Alexander Skadovsky (nepublicată)
- New York Times, 17 aprilie 1920
- "Istoria Familiei Skadowsky în Rusia" ediția electronică:
hyperlink
http://herba.msu.ru/biostantion/skadovsky/"\n_blankhttp://herba.msu.ru/biostantion/skadovsky/
- Monografia Comunei Sfântu Gheorghe - Delta (jud. Tulcea) - Paula Grațîela Cașcaval

Placa memorială din marmură a fost așezată în cimitirul din Sfântu Gheorghe de către Sergiu Scadovschi - fiul contelui Alexander Skadowsky - fratele Mariei Falz-Fein - pe locul menționat de localnici, după distrugerea completă a mormântului familiei Skadowsky

ЗДЕСЬ ПОКОРОНЫ МЕРТВЫХ
УПАДЛИ ЯКОБЫ ВОСТАВА?

1914-1920

БОРИС ПАВЛ-ОВИЧ - 1897

МАРИЯ ПАВЛ-ОВИЧ - 1898

ЮРИЙ СКАВОРОЖИЙ - 1898

ЮЛИЯ СКАВОРОЖИЙ - 1899

ДОЧЬ - 1908

СЕРГЕЙ ПАВЛ-ОВИЧ - 1902

СВЯТАВА СКАВОРОЖИЙ - 1904

ПОКЕТ РОЗАН

ЗАМЕТЬТЕ ВАЖНОСТЬ ПОБЕДЫ

ФАКТЫ - БИТ